

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Barnets inflytande och demokratiska rättigheter i förskolan

- en intervjustudie gjord på två olika förskolor utifrån några av förskolläraernas och barnens upplevelser gällande demokrati och barnets inflytande i verksamheten

Hanna Waller Thorngren
Jonna McManus

2013

Examensarbete, Grundnivå (högskoleexamen), 15 hp
Pedagogik
Lärarprogrammet

Handledare: Elisabet Hedlund
Examinator: Peter Gill

SAMMANFATTNING

Läroplan för förskolan Lpfö 98 (2010) säger att förskolan ska ge barnet förkunskap och förståelse för vad demokrati innebär. Förskollärares roll är därför värdefull och förskolläraren bär ett stort ansvar för att främja barnets egna åsikter, att påverka sin situation, färdighet att ta eget ansvar samt förmågan att samarbeta (Skolverket, 2010). Dagens pedagogik har sina likheter med några av historiens stora teoretiker, så som Montessori, Vygotskij och Piaget. Trots tidens gång lever vissa delar av deras pedagogik kvar i dagens förskola. Redan 1946 sågs barnet som kompetent och mottagligt (Montessori, 1946). Syftet med den här studien är att undersöka barnets inflytande i förskolan samt att se hur förskolan ställer sig i förhållande till vad Läroplan för förskolan Lpfö 98 (2010) säger och hur det i så fall visar sig i verksamheten. Vi har utfört en kvalitativ studie innehållandes semistrukturerade intervjuer. Intervjuerna gjordes på två förskolor i en kommun i Mellansverige där ett antal förskollärare och barn blev tillfrågade och tilldelade förutbestämda frågor, fullmakter samt missiv. Resultatet visade att båda förskolorna arbetar med avsikt att främja barnets inflytande samt arbeta utifrån ett demokratiskt förhållningssätt. Dock framkom det att förskollärarnas och barnets uppfattning om begreppen demokrati och inflytande skilde sig åt.

Nyckelord: *förskollärare, pedagogik, barnsyn, barns perspektiv, intervjustudie*

INNEHÅLL

Inledning.....	4
Syfte	4
Frågeställning	4
Teoretikernas syn på det kompetenta barnet	5
Montessoris teori om det sociala barnet	5
Vygotskijs pedagogiska teorier ur en social aspekt	6
Piaget – med barnets personliga erfarenheter i fokus	6
De tre teoretikerna – likheter och skillnader	7
Ur ett barns perspektiv	8
Demokrati i förskolan.....	10
Läroplanen kräver demokrati.....	10
Demokrati kräver inflytande	11
Dagens styrdokument	12
Gårdagens styrdokument	13
Översikt av bakgrund.....	14
Metod	15
Undersökningsmetod	16
Urval	17
Etiska aspekter	17
Tillvägagångssätt	18
Behandling av data.....	20
Resultat.....	21
Kan förskollärares sätt att arbeta förändras beroende på hur hen ser på barnet?.....	21
Vad är demokrati i förskolan?	22
Hur yttrar sig barnets inflytande i de aktuella förskolornas verksamhet och påverkas det av förskollärares arbetssätt?.....	24

Analys.....	26
Granskning av metod.....	26
Resultatanalys	27
Barnsyn	27
Demokrati	28
Förutsättningar och behov	29
Inflytande.....	29
Egna reflektioner av analys/resultat.....	30
Vidare forskning	31
Referenser.....	32
Bilaga 1	34
Missiv.....	34
Bilaga 2	35
Fullmakt.....	35
Bilaga 3	36
Fullmakt.....	36
Bilaga 4	37
Intervjufrågor.....	37
Bilaga 5	38
Utsållat material grundat på våra intervjuer.	38

INLEDNING

Dagens Läroplan för förskolan Lpfö 98 (2010) har som mål att varje barns röst är viktig och att förskolan ska arbeta efter ett demokratiskt förhållningssätt (Skolverket, 2010). En förskollärares ansvar är att hålla sig uppdaterad om hur samhället formas och att ha god självinsikt, detta i och med att förskolan förändras liksom samhället. Förskollärares roll är betydelsefull för att ge barnen möjlighet till inflytande och demokrati. Studiens syfte är att belysa barnets inflytande och demokratiska rättigheter och se hur det ter sig i verksamheten. Intresset för barn och deras roll i förskolan ser vi som en självklarhet och något som vi själva vill sträva efter att arbeta med som förskollärare. ”Förskollärare ska ansvara för att alla barn får ett reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll.” (Skolverket, 2010, s. 12). Det kan vara till fördel för förskollärarna om de uppdaterar sig med kunskap om hur man arbetar för att ge barnen bästa möjliga möjlighet att vara delaktiga, känna sig betydelsefulla och inflytelserika. Något som kan reflekteras över är hur förskollärares auktoritet kan påverka barnet. Detta kan då påverka demokratins centrala roll i förskolan (Skolverket, 2010).

SYFTE

Syftet med denna studie är att belysa barnets inflytande i förskolan samt undersöka om det demokratiska förhållningssätt som Läroplan för förskolan Lpfö 98 (2010) kräver visar sig i verksamheten. Kan barnets inflytande i förskolan påverkas beroende på hur förskolläraren förhåller sig till sin barnsyn?

FRÅGESTÄLLNING

Hur yttrar sig barnets inflytande i förskolans verksamhet? Hur arbetar förskollärarna för att ge barnet inflytande? Beroende på hur vi ser på barnet förändras då vårt sätt att arbeta? Vad är demokrati i förskolan?

TEORETIKERNAS SYN PÅ DET KOMPETENTA BARNET

I den här delen kommer vi att behandla tre stora teoretiker inom genren pedagogik. Vi belyser deras syn på barnet och den pedagogik varje teoretiker står för. Detta för att bilda en utgångspunkt för vår studie där vi undersöker samband mellan förskollärares barnsyn samt deras pedagogiska tillvägagångssätt. De tre teoretikerna sammanfattas genom att deras likheter och olikheter ställs emot varandra för att senare under studien jämföras med våra medverkande förskollärares intervju svar. Därefter beskriver vi skillnaden mellan ett barns perspektiv och ett barnperspektiv, detta gör vi för att vi anser att ett barns perspektiv gentemot en vuxens skiljer sig. Bakgrundens andra del behandlar avsnittet demokrati.

Montessoris teori om det sociala barnet

Maria Montessori menar att ett nyfött barn ”har varken intelligens, minne eller vilja” (Montessori, 1946, s. 13). Trots detta har barnet vid två års ålder hunnit utvecklas så pass att det har förmågan att prata, ta sig fram gåendes samt orientera sig. Enligt tidigare vetenskaplig forskning var intresset för små barn inte något som fascinerade forskarna på samma sätt som idag. Redan under barnets första fem levnadsår har det hunnit utveckla kompetens nog att börja sin resa i skolvärlden (Montessori, 1946). Vi tolkar det som att Montessori (1946) menar att barnet är beroende av sin omgivning för att kunna utvecklas. Det krävs att barnet medverkar i sociala sammanhang för att lära sig det sociala samspelet. Barnet observerar och skaffar sig kunskap och erfarenhet genom imitation. Om barnet inte får möjligheten att delta i dessa sociala sammanhang utan undanhålls det blir barnet hämmat, underutvecklat och förtryckt. Barnet kan hämmas i sin anpassning till sin omgivning och sin utveckling. ”Detta då man berövat vad som är nödvändigt för att utveckla denna förmåga – nämligen social kontakt.” (Montessori, 1946, s. 64). Montessori (1946) menar att barnet känner en stark strävan efter att bryta sig fri för att lära sig om sig själv, upptäcka och pröva sig fram för att förstå sin omvärld. Enligt Montessori (1948) är förmågan att vara självständig en förutsättning för att kunna känna frihet. Från den tidpunkt då barnet inte längre ammas har en ny värld av valmöjligheter öppnats. Trots detta är barnet fortfarande beroende av andra för att få sina behov tillgodosedda. Efter tre års ålder har barnet kommit så långt att det gjort sig relativt självständigt (Montessori, 1948). Enligt Montessori (1948) ligger ansvaret hos montessoriläraren att skapa sig en övertygelse om att

barnet har en stark inre drivkraft om att så småningom utvecklas till en vuxen individ. För att kunna vara en god förebild för barnen måste läraren vara medveten om sitt egna sätt att handla inför barnen. Även hen – precis som barnen – måste visa till exempel hänsyn. En montessorilärares uppgift är att få barnet och gruppen att uppnå en så stor självständighet som möjligt (Montessori, 1946).

Vygotskijs pedagogiska teorier ur en social aspekt

Vygotskij menar att om barnet brister i social kommunikation sker ingen utveckling vare sig när det gäller språk eller kognition (Vygotskij, 1934). Vygotskij (1934) ansåg att barnets utveckling fortgår så länge dess omgivning erbjuder utmaningar. För att förankra ny information måste barnet medvetet uppmärksamma och praktiskt skapa sig erfarenheter för att tillägna sig den nya lärdomen. En av ståndpunkterna i Vygotskijs teori är den närmaste utvecklingszonen som är förståelsen för barnets sociokulturella utveckling. Vygotskij hade en positiv syn på barnens vilja att lära sig, men han hävdade även att den sociala kontakten spelar en väsentlig roll. Han menade att barn i samarbete med vuxna eller annat kompetent sällskap utvecklas mer än på egen hand. Det ett barn lär sig tillsammans med hjälp från en annan människa har det lättare för att i framtiden utföra på egen hand (Vygotskij, 1934). En lärare som arbetar enligt Vygotskijs teori är en person som inspirerar, vägleder och stöttar barnen. För att göra detta krävs att läraren förstår hur Vygotskij tänkte gällande utveckling. Den allmänna definitionen av begreppet utveckling innefattar den rad av sociala, fysiska och intellektuella stadier som är ständigt pågående under hela livet (Smidt, 2010). Detta kan bland annat betyda att det krävs av förskolläraren att hen lära känna barnet. Detta genom att förstå hens hemmiljö, tidigare erfarenheter, vad hen oroar sig för, uppskattar samt vilka betydelsefulla upplevelser barnet har varit med om. Även vilka viktiga personer barnet har i sin omgivning. Detta ger förskolläraren ett verktyg att kunna sätta sig in i hur barnet fungerar och tänker samt att det byggs upp en ömsesidig relation mellan alla berörda barn och vuxna. Först när förskolläraren lärt känna barnet grundligt kan hen bygga upp den värld där barnet kan vidareutvecklas och stimuleras i (Smidt, 2010).

Piaget – med barnets personliga erfarenheter i fokus

Piaget (2008) såg på barnet som en individ vars utveckling är i en ständigt föränderlig process där de personliga erfarenheterna är en avgörande faktor. För att barnet ska få de erfarenheter

som hen behöver för sin utveckling krävs att de vuxna i barnets omgivning skapar möjligheter för detta. Efter att barnet utvecklats ”färdigt” inom ramen för sin biologiska ålder är hen redo att gå vidare till nästa utvecklingsnivå, till exempel fasen mellan åldrarna två till sju år. Först då kan hens lärdomar från den tidigare nivån fästa och barnet har på så sätt skapat sig ytterligare en högre nivå av kunskap. Piaget såg barnets intellektuella funktioner som en bearbetning där barnets erfarenheter och den sensomotoriska handlingen – det vill säga då sinnet och motoriken samspelar – är väsentlig för barnets utveckling (Piaget, 2008). Barn mellan två till sju år kan enligt Piaget inte föra en diskussion mellan varandra, de har inte utvecklats nog för att kunna lyssna till andra ännu utan talar rakt ut utifrån sina egna påståenden. Det blir inget verkligt tankeutbyte men det ger ömsesidig stimulans till handlandet istället (Piaget, 2008). När barnet gått från småbarnsålder och vidare till förskoleålder har barnet utvecklat språket och kan då berätta om sina handlingar och på så sätt få inflytande i det sociala sammanhanget och även kontrollera sina kommande utföranden (Piaget, 2008). Piaget satte barnets kognition främst i och med att han:

Hävdar att pedagogikens mål är att främja barnets tänkande. Faktakunskap är enligt Piaget av underordnad betydelse. Målet är att skapa intellektuella upptäckare snarare än behållare för faktakunskap. Det är det kvalitativt bästa möjliga tänkandet hos barnen som skolan skall sträva mot (Tetzchner, 2005, s. 306).

Att arbeta utifrån Piagets teorier betyder att man som förskollärare lägger stor vikt i att främja barnets kognitiva utveckling, barnet ska på eget initiativ vilja lära sig. Lärarens uppgift är att skapa anpassande situationer samt ställa lämpliga frågor som gynnar barnets autonoma lärande vilket syftar till att gynna barnets självständighet. Barnets uppfattning av världen är annorlunda gentemot vuxnas, något som förskollärare bör ha i åtanke då man arbetar med barn. När barnet sen uppnår vuxen ålder har hen varit under ständig utveckling där erfarenheter och medfödda förutsättningar har varit grunden till individens nu vuxna sätt att uppfatta världen (Tetzchner, 2005).

De tre teoretikerna – likheter och skillnader

Montessori (1946) var övertygad om att barnet har en stark inre drivkraft vilket är montessorilärarens uppgift att tillgodose, bland annat genom att skapa en stimulerande miljö, att lita på att barnet är kompetent samt att ha tålamod och ge barnet den tid det behöver.

Vygotskij (1934) ansåg, precis som Montessori (1946), att barnet är kompetent men att det krävs en vuxen eller ett annat kompetent sällskap för att barnet ska utvecklas vidare. Arbetssättet är att förstå barnet, att skapa ömsesidiga relationer och att bygga en tillit. Piaget (2008) ansåg i likhet med Vygotskij (1934) att vuxenkontakt var väsentligt för barnets utveckling. Piaget (2008) ansåg dock att barnet inte kunde klättra högre i kunskap än vad hans biologiska ålder tillät. Piagets (2008) arbetssätt var att främja barnets kognitiva utveckling och att förstå att barnets syn på världen är annorlunda jämfört med en vuxens.

Ur ett barns perspektiv

De första levnadsåren i en människas liv är de åren som är mest öppna och emotionellt tillgängliga för yttre påverkan och även då människan är som mest skapande och läraktig (Lindahl, 2006). Det mål som förskolan har är att ansvara för självständiga, kompetenta, sociala individer. Förskolebarn måste få uppleva verkliga situationer och upplevelser där de får vara med och påverka händelseförloppet. Brister förskolan i att ge barnet detta finns en omfattande risk att förskolan skapar individer som saknar förmågan till att ta initiativ. En egenskap som är viktig i det demokratiska samhälle barnet växer upp i (Lindahl, 2006). För att vi ska kunna ta barn på allvar och förstå hur barn tänker underlättar det om förskollärare förstår vad barns perspektiv innebär. Ekelund & Dahlöf menar att för att ta barn på allvar måste förskollärare förstå vad ett barns perspektiv är. Enligt dem handlar det om att vuxna kan se saker ur barnets eget perspektiv. De ger några exempel som kan göra förskollärare medvetna:

- förstå barnets livssituation genom att konsekvent möta barnet genom dialog, att lyssna på och se barnet samt att ansvara för att barnets behov blir tillgodosedda.
- som förskollärare förstå hur sin makt situation yttrar sig och hur den kan påverka barnets önskemål.
- förstå barnets önskan och arbeta för att förverkliga den.
- vara medveten om barndomens egenvärde och att det inte bara är en tid för förberedelse inför framtiden utan att barndomen i sig sätter en stor prägel på vuxenlivet.
- allteftersom barnet växer och blir äldre ökar även mognaden och till följd av detta blir inflytandets rätt starkare (Ekelund & Dahlöf, 2009).

Barns olika bakgrunder och erfarenheter kan på olika sätt yttra sig i förskolan. Barnets hemförhållande, funktionsnedsättningar, föräldrars missbruk, våld mellan föräldrarna,

kriminalitet och annat som påverkar föräldraförmågan negativt präglar i sin tur barnets sätt att agera i förskoleverksamheten (Socialstyrelsen, 2006). Socialstyrelsen (2006) skriver hur viktigt det är att barnet i sådana situationer har en vuxen som möter barnet där det är, i detta fall förskollärarna. Det är således förskollärarens ansvar att tolka barnets emotionella tillstånd och tillgodose dess behov (Granberg, 1998). Alla barn har olika förutsättningar, egenskaper och fallenheter. Alla barn ska trots det kunna känna inflytande och vara demokratiskt delaktiga. För att detta ska kunna ske bör förskolläraren förstå att barn utvecklas i olika takt och se varje barns förutsättningar var för sig (Granberg, 1998).

De två begreppen barns perspektiv och barnperspektiv kan vara svåra att särskilja. Barnperspektiv handlar om hur du som vuxen ser på barnet och hur du utifrån egna erfarenheter och tidigare kunskap tolkar barnet. Barns perspektiv syftar till att förstå världen utifrån barnets egna ögon. Genom att samtala med barnet och föra en dialog blir förståelsen för barnets perspektiv tydligare (Arnér & Tellgren, 2006). För ett gynnsamt samspel förskolebarn och förskollärare emellan krävs att båda parter förstår den andres perspektiv (Arnér, 2009). Perspektivtagning är något som Mead menar är ”väsentlig för en gynnsam kommunikation eftersom att den gör det möjligt att föregripa den andres reaktion på det man själv säger eller gör (Mead, 1976). En lyckad perspektivtagning blir därmed en viktig förutsättning för lyckad kommunikation mellan människor” (Arnér, 2009, s. 28). Utan denna insikt är det som vuxen lätt att projicera sina egna perspektiv på barnet trots att medvetenheten om skillnaden mellan de olika perspektiven är ett faktum. Vad som är allmänt känt är att barn och vuxna uppfattar världen olika, men att barnets tankevärld påverkar verksamheten annorlunda än de vuxnas är sällan något man reflekterar över trots att det är en av de främsta sakerna som bör uppmärksammas i förskolläraryrket (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000).

DEMOKRATI I FÖRSKOLAN

Efter att ha uppmärksammat teoretikerna, deras barnsyn samt olika begrepp och handlingar behandlas här barnets inflytande samt demokrati i förskolan. Eftersom Läroplan för förskolan Lpfö 98 (2010) kräver att varje barn demokratiskt ska få delta anser vi demokrati vara en grundsten för förskolans verksamhet vilket är betydelsefullt för studien då det enligt oss är så att demokrati och inflytande går hand i hand. Delar ur dagens läroplan jämförs med delar ur gårdagens för att ge studien en inblick i tidigare pedagogiska arbetsätt.

Läroplanen kräver demokrati

Det är en förutsättning för barnet, förskollärarna och verksamheten i stort att anpassa sig efter den ständigt föränderliga process som samhället är i. Barnet är i ständig utveckling och är mottaglig för yttre påverkan vilket ställer krav på att förskolläraren och verksamheten också bör vara tillgänglig för att alla tillsammans ska kunna arbeta i en demokratisk symbios (Sheridan, Williams, Sandberg, & Vuorinen, 2011). År 2010 beslutade regeringen att revidera 1998 års läroplan. I den beskrivs nu tydligare än innan hur man som förskollärare bör arbeta, ansvara för, bedriva och utvärdera sitt arbete samt hur man bör fördela det. Det ingår även i förskolans uppdrag att utveckla, utvärdera och följa upp förskolans arbete för att kvalitetssäkra verksamheten (Ekelund, 2011). Med det menas att verksamheten följer styrdokumentet. Dagens förskola – i motsats till dåtidens daghem, dagis, barnomsorg med mera – arbetar för att barnen ska få den undervisning som krävs som förberedelse inför sitt framtida liv, medan daghemmet stod för omsorg i första hand. I en demokratisk förskola handlar det om så mycket mer än att bara ge barnen egna valmöjligheter. Ekelund (2011) menar att det främst handlar om att låta barnens egna intressen styra och att man arbetar utefter barnens egna villkor, det vill säga att förskolläraren ser sitt arbete ur ett barns perspektiv. ”Förutsättningen för att följa läroplanen är att man låter barn komma till tals, ge dem inflytande och gör dem delaktiga i verksamheten.” (Ekelund, 2011, s. 64). Ett exempel som Ekelund (2011) tar upp i sin bok är en förskola som har infört arbetssättet barnråd där alla barn får sin röst hörd och lyssnad på. För att alla demokratiska värderingar ska innefattas i det dagliga arbetet krävs att alla får komma till tals, både barn-barn, barn-vuxen och vuxen-vuxen emellan. Allas röster är värdefulla!

Ett sätt att tillgodose barnets behov kan vara att prova att aldrig säga nej till barnet då hen framför sin vilja eller sin åsikt. Av gammal vana är det lätt att tro att kaos ska utbryta

under ett sådant moment, något som Ekelund (2011) erfarit motsatsen av. Hon beskriver en situation på en förskola där förskollärarna istället för att säga nej svarade ja. Ett exempel som beskriver metodens framgång är då en pojke på 2,5-3 år under sovvilan vill använda en Pippi Långstrump-säng från dockvrån att sova i. Förskolläraren beslutade tillsammans med pojken att bära in sängen till sovrummet och pojkens behov blev således tillgodosedda. Pojken somnade snart i sin säng och de övriga barnen noterade bara lugnt att pojken låg i Pippi-sängen innan även de somnade (Ekelund, 2011). Förskolläraren och arbetslagets arbete kan ibland vara utmanande för att ge barnet ett så stort inflytande som möjligt, att bejaka barnens önskemål kan ibland innebära mer tid och arbete. Dock ger det barnet en stor möjlighet att växa och att förskolläraren ifråga får uppleva sig själv som en god förskollärare (Ekelund, 2011). Ekelund (2011) menar att:

Barn visar när de förväntar sig att bli tagna på allvar och vad de tycker är viktigt. Den kunskapen kan man som pedagog utgå ifrån i arbetet med barnen för att förstärka eller motverka mönster både hos barn och i personalgruppen. Att försöka se händelser och samvaro ur barnens perspektiv är avgörande för ett bra samarbete i förskolan på barnens villkor. (Ekelund, 2011, s. 118).

Faktorer som kan vara hämmande för ett samarbete med barnet där det inte får känna inflytande i förskolan kan vara tillrättavisandet och regler satta av vuxna, till exempel bestämda rutiner så som matstunder, lunchvila, nappanvändning med mera. Genom att låta barn börja och avsluta sina aktiviteter på eget initiativ växer barnet och möjligheten att utveckla sitt eget initiativtagande stärks. Det kan vara både påfrestande och svårt att motsätta sig sina kollegors åsikter och arbetssätt, men i det långa loppet är flexibiliteten det bästa för barnet, något som förskolans uppdrag bygger på – att se till barnets bästa. Istället för detta, ofta omedvetna, hämmande bör vi vuxna välkomna barnets initiativ (Arnér, 2009).

Demokrati kräver inflytande

Alla barn har rätt till inflytande. Vad betyder då inflytande? Begreppet inflytande kan benämnas på många olika sätt, bland annat genom att påstå att någon deltar, är självbestämmande, har medinflytande eller elevinflytande. Arnér hävdar att:

Om någon har rättighet så har någon annan skyldighet, vilket i det här sammanhanget innebär att om barn har rätt till något, som till exempel inflytande så innebär det att lärare i förskolan är skyldiga att tillgodose denna barns rätt. Det betyder att barn ska få uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation (Arnér, 2009, s. 20 & 21).

Genom att barnet får vara med och påverka sin situation känner barnet delaktighet och inflytande. Dessa termer – delaktighet och inflytande – brukas många gånger i syfte att förklara någonting av samma innebörd. Det är dock av stor vikt att påpeka skillnaden mellan dessa begrepp. Deltagande kan till exempel vara då ett barn deltar i en samling genom att bara vara närvarande samt ges möjligheten att tala i en redan förutbestämd situation. Inflytande är å andra sidan då barnet ges möjlighet att inte bara tala utan att även verka. Det förutsätter att förskolläraren i förväg bejakar barnets handlingar och är tillåtande och planerar sin verksamhet tillsammans med barnet (Arnér, 2009). McKenna (2010) menar att dokumentation ger barnet en chans till ett slags deltagande och till att få sin röst hörd genom det som dokumenterats att barnet gjort, utan att barnet nödvändigtvis använt sig av det talande språket. Barnet är en verksam aktör i det samhälle hen befinner sig i och bör därför omges med betydande individer i vardagen som är tillåtande och tillmötesgående då det kommer till barnets inflytande. För att barnet ska känna att hen har inflytande i verksamheten bör förskollärarna stimulera dem med aktiviteter och nya erfarenheter. I och med detta inflytande får barnet möjlighet att utveckla sin sociala kompetens för att senare använda denna förmåga i vuxenlivet för att kunna vara med och påverka sin egen situation (Tholin & Jansen, 2012).

Dagens styrdokument

Ett krav för svenska förskolor är att följa Läroplan för förskolan Lpfö 98 (2010) och i den finns riktlinjer för förskollärare att arbeta efter, så som: ”att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner” (Skolverket, 2010, s. 14). Förskolans ansvar är att arbeta för att barnen ska lära sig begreppet demokrati och dess innebörd. Under barnets tid i förskolan bygger hen upp sin sociala kompetens och sitt intellekt. I och med det utvecklas barnet och kraven på att hen ska förstå sina egna handlingar ökar. Barnets inflytande är av stor vikt och förskolan förväntas utforma den pedagogiska verksamhetens planering och miljö

utifrån barnets intresse och behov (Skolverket, 2010). Den pedagogiska verksamheten har som mål att varje barn uppnår:

- kapacitet nog att framföra sina tankar och värderingar samt öppnar möjligheter för att vara inflytelserika i förskolans verksamhet.
- förståelse för demokratiska principer genom att samarbeta samt vara med och ta avgörande beslut.

I och med att barnet får framföra sina tankar och värderingar bidrar förskolläraren till att erbjuda barnet möjligheter och erfarenheter för ett genuint inflytande i verksamheten. Förskollärarens arbete är att främja det enskilda barnet och dess förmåga att praktisera inflytande i förskolan, ta ansvar för sig själv samt de övriga barnen i gruppen. Även att ”förbereda barnen för delaktighet och ansvar och för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle.” (Skolverket, 2010, s. 12). Skolverket (2010) säger vidare att förskollärarna ska ansvara för att:

Förskolans verksamhet ska präglas av en pedagogik där omvårdnad, omsorg, fostran och lärande bildar en helhet. Den pedagogiska verksamheten ska genomföras så att den stimulerar och utmanar barnets utveckling och lärande. Miljön ska vara öppen, innehållsrik och inbjudande. Verksamheten ska främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet samt ta till vara och stärka barnets intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter. (Skolverket, 2010, s. 9)

Detta tolkar vi som att dagens läroplan (Skolverket, 2010) syftar till att skapa en bredare kunskap hos barnet. Detta att ge barnet egenskaper som det senare i livet kan ha användning för i många kommande situationer, inte bara i hemsituationer vilket vi anser att gårdagens läroplan (Skolöverstyrelsen, 1983) hävdar.

Gårdagens styrdokument

1975 ansågs förskolan vara ämnad för alla barn. Förskolans syfte var att gynna barnets utveckling, skapa en god miljö och ge barnet den omsorg hen behövde under den tid som barnets vårdnadshavare arbetade eller studerade. ”Samhällsmål såsom demokrati, jämlikhet,

jämställdhet mellan könen, solidaritet och ansvar skall enligt målsättningen prägla förskolans verksamhet.” (Skolöverstyrelsen, 1983, s. 10) Förskolans mål och riktlinjer år 1975 var:

- förskolan bör sträva efter att i samarbete med föräldrarna ge varje barn bästa möjliga betingelser att rikt och mångsidigt utveckla sina känslö- och tankemässiga tillgångar.
- förskolan kan därigenom lägga grunden till att barnet utvecklas till en öppen, hänsynsfull människa med förmåga till inlevelse och till samverkan med andra, i stånd att komma fram till egna omdömen och problemlösningar.
- förskolan bör hos barnet lägga grunden till en vilja att söka och använda kunskap för att förbättra såväl egna som andras levnadsvillkor (Skolöverstyrelsen, 1983, s. 10)

Förskolan skulle sträva efter dessa mål och riktlinjer, men var inte bunden till att följa läroplanen. Personalens ansvar var att främja barnets mognadsprocess då det kommer till barnets intellektuella, emotionella, motoriska och sociala stadier (Skolöverstyrelsen, 1983). Utgångspunkten var att i första hand utgå ifrån barnet själv och dess behov. Förskolans verksamhetsplanering sköttes av både personal, föräldrar och barn, vilket visar att samarbetet var en central punkt i förskolan 1975 (Skolöverstyrelsen, 1983).

Översikt av bakgrund

Det vi kan utläsa ifrån vårt insamlade material är att de teoretiker vi har valt att fördjupa oss i har tydliga kopplingar till både läroplanen, demokratiska förhållningssätt samt barnets världsbild. Trots att Montessori, Vygotskij och Piaget verkade för så länge sedan kan man fortfarande urskilja vissa likheter mellan deras syn, dagens (Skolverket, 2010) och gårdagens (Skolöverstyrelsen, 1983) syn på barnet. Det finns likheter mellan gårdagens läroplan och Piagets (2008) pedagogik, bland annat ambitionen att främja barnets intellektuella, emotionella och sociala stadier (Skolöverstyrelsen, 1983). Den forskning vi har tagit del av förespråkar den svenska förskolans demokratiska synsätt och poängterar hur viktig barnets delaktighet och inflytande är (Lindahl, 2006).

METOD

Vårt syfte är att undersöka huruvida barnets inflytande kan påverkas av förskollärarens barnsyn samt pedagogiska och demokratiska förhållningssätt. I bakgrunden lyftes fakta kring ämnet och i detta avsnitt beskrivs vårt tillvägagångssätt för hur vi granskat fyra förskollärares samt sex barns syn på demokrati och barnets inflytande i verksamheten. Metoddelen innehåller således beskrivning av undersökningsmetod, urval, etiska aspekter samt tillvägagångssätt.

Vi har valt att undersöka hur barnets inflytande yttrar sig i förskolan och hur/om förskollärarnas förhållningssätt påverkar barnets inflytande. De olika delar som vi har valt att fokusera på är bland annat hur förskollärare ser på barnet och vilken potential barnet besitter. Detta undersökte vi genom att intervjua förskollärare och barn. Syftet med att använda oss av intervjuer som undersökningsmetod är att tydligare ge en uppfattning om förskollärarnas reflektioner om inflytande, demokrati och barnet. Där ville vi bland annat undersöka hur förskollärarna arbetar praktiskt för att tillgodose alla barn och deras olika förutsättningar. Arbetar förskollärarna demokratiskt och vad betyder demokrati i förskolan? Då vår undersökning till stor del bygger på förskollärarnas reflektioner samt deras praktiska arbete kring ämnet ansåg vi att intervju var den mest lämpliga metoden för oss att samla in data. Intervjuer har olika grad av struktur och den intervjumetod som vi har valt att använda oss av är semistrukturerad intervju (Justesen & Mik-Meyer, 2011).

Den semistrukturerade intervjun definieras av att intervjuaren arbetar med en intervjuguide där teman och en rad huvudfrågor är definierade på förhand, men där det finns utrymme för avvikelser från guiden i intervjusituationen om intervjupersonen skulle ta upp oväntade intressanta ämnen (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 46).

Ett kännetecken för den semistrukturerade intervjun är att frågeorden hur och vad förekommer i intervjufrågorna (Justesen & Mik-Meyer, 2011). En semistrukturerad intervju ger möjlighet för informanten att svara öppet på frågorna. Vi var insatta i intervjumetodens eventuella begränsningar och att vårt sätt att formulera och framföra frågorna var av stor vikt för hur riktad intervjusituationen kom att bli (Gillham, 2008). I och med att frågorna var öppet ställda gav det utrymme för diskussion vilket gjorde att informanternas svar kunde komma att skilja sig, något som vi var medvetna om. En annan aspekt som vi tog hänsyn till i och med att vi kommer att

intervjua barn var olika sätt att fånga och behålla barnets intresse och lust att prata med oss. Detta kan göras med hjälp av bland annat god social kontakt – att det skapas en ömsesidig tillit intervjuare och informant emellan (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000). Då man intervjuar barn så kan det praktiska tillvägagångssättet att förbereda dem vara en god förutsättning för en genomförbar intervju. En god samtals teknik då man intervjuar barn är att öppna brett och sedan smalna av, det vill säga att öppna med en fråga intressant för barnet för att sedan styra in samtalet mot vår tänkta frågeställning. Då barn intervjuas i grupp är det bra att vara medveten om hur olika gruppkonstellationers för- och nackdelar kan te sig.

Fördelen med gruppintervju är att barnen kan bli medvetna om den variation av olika sätt att tänka som finns i gruppen, då det på så sätt får ta del av kamraternas tänkande och reflekterande. Detta kan då leda till att något eller några barn kommer att förstå saker på ett annat sätt än de gjorde tidigare (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000, s. 30).

Nackdelar som kan förekomma när barn intervjuas i grupp är att tysta barn inte får komma till tals och att pratglada barn får en stor del av uppmärksamheten. Något att ha i åtanke är att variera dessa gruppkonstellationer samt att ge det tysta barnet enskild tid tillsammans med förskolläraren (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000). Basen till vårt arbete grundar sig i tidsenlig litteratur ställd emot några av historiens pedagogiska teoretiker. De vetenskapliga artiklar vi använt oss av i studien sökte vi efter i databasen ERIC (EBSCOhost) där sökorden *democracy, influence, preschool* och *children* användes.

Undersökningsmetod

En kvalitativ studie kännetecknas genom att termer som varför, vad, vem, hur, på vilket sätt används (Nyberg & (red.), 2012). Det finns två typer av tillvägagångssätt då man utför en empiristisk undersökning. Den ena är kvantitativ och den metoden baserar sina resultat på tal och siffror som sedan kan räknas och behandlas av dataprogram. Exempel på detta kan vara enkäter och statistik över i vilken utsträckning människor åker kollektivt i trafiken. Denna typ av studie är effektiv för att bland annat belysa hur strukturen i vårt samhälle ser ut just idag och har oftast ett realistiskt perspektiv på omvärlden. Ett kvalitativt tillvägagångssätt är där personen som utför studien väljer ut en mindre grupp personer att intervjuas och basera sin studie på för att därefter tolka sitt intervjumaterial (Justesen & Mik-Meyer, 2011). Inom den kvalitativa forskningen finns det olika metoder att använda sig av, bland annat intervju och

observationer. Vår studie utfördes med hjälp av intervjuer där informantens svar följdes upp för att den mest relevanta informationen sedan skulle kunna sällas ut. Faktorer som kunde ha påverkat intervjun var till exempel studiens tidsplan samt var den utfördes (Widerberg, 2002). Varför vi valde bort observationer var av tidsmässiga skäl då vi anser att en observationsstudie med god reliabilitet kräver en längre tidperiod än den vi hade att tillgå. En av de kvalitativa forskningarnas ståndpunkter är att studien ska vara så pass utförlig att den ska kunna utföras av andra utan att resultaten ska skilja sig avsevärt (Lindblad, 1998).

Urval

Vårt urval av verksamheter valdes ut efter att vi granskat webbsidorna från ett tiotal av kommunens förskolor och läst information om deras arbetssätt. Förskolorna är båda kommunala och belägna i Mellansverige. Vi ville undersöka om de arbetssätt som förskollärarna på de två olika förskolorna har någon betydelse för barnens inflytande och demokratiska rättigheter. De båda förskolornas utformning ser relativt lika ut. Förskola 1 har permanenta stationer där en förskollärare alltid finns närvarande vilket ger barnet möjlighet att fritt delta i de olika aktiviteterna på varje aktuell station. Arbetssättet på Förskola 2 ser snarlikt ut med rum skapade för olika ändamål, så som konstruktion, berättelser och rörelse.

Etiska aspekter

Enligt Vetenskapsrådet (2002) finns det fyra huvudprinciper som en forskare bör följa. De fyra principerna går ut på att: 1) forskaren informerar informanterna om att deras medverkan är frivillig samt syftet med deras medverkan. 2) Medgivande från förskolechef samt de berörda förskollärarna krävs och i de fall då personer under 15 år deltar krävs även ett godkännande från vårdnadshavare. 3) Forskaren bör göra informanterna medvetna om att de är tillåtna att avbryta deltagandet när de vill och det utan negativa konsekvenser. 4) Olämpliga beroendeförhållanden forskare och informant emellan bör undvikas för att detta inte ska ha inverkan på studien. Genom att följa dessa fyra principer tog vi hänsyn till de riktlinjer som Vetenskapsrådet (2002) betonar (se Bilaga 1, 2, 3 samt rubriken Tillvägagångssätt). Vi tog även hänsyn till de konfidentiella krav som uppstår i och med vår studie. Det innebär att allt insamlat material behandlas konfidentiellt. Vi ansvarar för samtliga deltagares anonymitet samt behandlar allt material så att det inte går att koppla till berörda personer eller förskolor (Kvale,

1997). Då vår studie även innehåller barns deltagande kommer vi att tydliggöra för barnen att deltagandet är frivilligt och att de är tillåtna att avbryta när de vill.

Tillvägagångssätt

De två förskolor vi valt att besöka kontaktades inledningsvis via telefon och i samband med det beslutades tid och plats för utförandet av intervjuerna. En av de bokade förskolorna gav ett sent återbud vilket resulterade i att vi med relativt kort varsel tvingades att kontakta en annan förskola som enligt kommunens webbsida arbetar utifrån ett liknande pedagogiskt tillvägagångssätt som den avbokade förskolan. Vi valde att intervjua två förskollärare samt två till fyra barn på vardera förskola. Förskollärarna kommer vi härnäst att benämna vid fingerade namn – Anders, Bengt, Cissi och Disa. Barnen kommer att benämnas som Barn 1-6. Gemensamt med förskollärarna kom vi överens om tid och plats för intervjuerna. De respektive förskolorna blev det rimligaste valet av plats för båda träffarna. Därefter fick de båda förskolorna ta del av och fylla i ett samtyckesformulär (Gillham, 2008) som vi skickade ut via e-mail. I samband med det skickade vi även syftet med vår studie, de villkor vi har tagit hänsyn till, en beskrivning av varför deras förskolor var av intresse för vår studie samt våra intervjufrågor för att ge dem en chans att hinna reflektera över sina svar. Under intervjuerna kommer vi, efter godkännande av förskollärarna, att använda oss av ljudupptagning vilket vi även informerade om i mailet.

Under besöket i Förskola 1 blev vi mottagna av barnen redan vid förskolans gårdsgrind. Efter att ha hälsat på och pratat kort med de barn och förskollärare som befann sig i närheten blev vi hänvisade in till vår första person att intervjua – Bengt. Vi gick tillsammans till det samtalsrum där intervjun sedan genomfördes, vi presenterade oss närmare, förklarade syftet och det tänkta upplägget för intervjun samt de etiska aspekter vi tar hänsyn till. Här godkändes även ljudupptagningen och intervjun inleddes. Vi som intervjuade turades vid de olika intervjuerna om att ställa frågor samt skriva stödanteckningar. Rummet som vi befann oss i används i vanliga fall som kontor. Anders och Bengt satt båda under intervjuns gång på en högre kontorstol medan vi som intervjuade satt i en varsin fåtölj. Efter att intervjuerna med Anders och Bengt avslutats blev vi visade runt i förskolans lokaler. Därefter gick Bengt ut på förskolans gård för att ropa in de två första barnen som ville bli intervjuade av oss. De två barnen visade oss rummet som Bengt föreslagit. Barnen visade oss en stor, blå matta där vi slog oss ner alla fyra. Barnen blev informerade om att intervjun skulle spelas in, att vi skulle ställa några kortare frågor till dem samt frågade dem om de fortfarande ville medverka. De svarade

glatt ja. Intervjun startade och den flöt på som vi hade tänkt oss. När barnen visade att de inte längre hade ro att sitta still längre rundade vi av intervjun och tackade så mycket för deras deltagande. De visade oss ut till samlingsrummet, förskolans mittpunkt, där vi möttes upp av ytterligare två ivriga deltagare som även de visade oss vägen tillbaka till samtalsrummet där samma procedur som med de två första barnen ägde rum. Dessa två barn fick även lyssna på det inspelade materialet från deras egen intervju. Detta var någonting som vi upptäckte att dessa två barn uppskattade så det är något vi kommer att ta med oss i vår framtida yrkesroll. Den sista intervjun rundades av genom att de två barnen följde oss ut till samlingsrummet där de visade upp lergubbar som de själva hade tillverkat. Vi såg till att barnen kom ut på gården igen innan vi letade upp Bengt för att tacka för besöket.

Den andra förskolan som vi besökte, Förskola 2, blev vi även här mötta av barn och förskolepersonal ute på gården. Vi frågade en av personalen på gården var personalen som vi bokat intervjuer med befann sig och blev hänvisade in i förskolans huvudbyggnad där vi blev mottagna av Cissi som vi sedan började med att intervjua. Intervjun ägde rum i fikarummet som ligger i direkt anslutning till arbetsrummet. Vi slog oss ner i de soffor och fåtöljer som fanns att tillgå och inledde med att förklara de etiska aspekten samt vidden av intervjun för att sedan starta intervjun samt ljudinspelningen. Vi satt placerade i en halvcirkel även på den här förskolan och precis som under besöket på Förskola 1 turades vi om att intervjua respektive förskollärare. Intervjun rundades av efter cirka en kvart och innan det var dags för Disa att intervjuas hann vi reflektera och samla oss inför nästa möte. Disa slog sig ner i samma fåtölj som Cissi tidigare gjort och vi inledde intervjun på samma vis som tidigare. Vid den sista frågan i intervjun avbröts vi av tre personer som snabbt knackade på och klev in för en besiktning av rummet vilket gjorde att vi avrundade väldigt snabbt. Disa gav oss en rundtur av förskolan innan det blev dags för oss att intervjua två av förskolans fyraåringar som ropades in från förskolans gård. Disa följde oss tillsammans med de två medverkande barnen in till ett rum som i vanliga fall används som berättelserum samt läs- och skrivrum. Barnen valde att sitta vid ett bord med fyra stolar. Vi satte oss tillsammans ner och berättade om hur vi tänkt oss att intervjun skulle gå till och att de fick stoppa när som helst om de ville. Vi berättade även att de kunde få lyssna på deras egen inspelning då intervjun var klar. Intervjun var kort och koncis och avslutades med att vi följde barnen ut där vi tackade för oss och vinkade hejdå till alla medverkande. De båda förskolorna hade vid intervjutillfällena fått muntliga godkännanden från respektive vårdnadshavare till varje barn vi intervjuade. Fullmakterna fylldes i de nästkommande dagarna och vi samlade in alla de påskrivna blanketterna, så som Missiv och fullmakter från både rektor samt förskollärare, veckan efter att intervjuerna ägt rum.

Behandling av data

Efter att vi hade samlat in material, så som ljudinspelningar och anteckningar, gick vi igenom materialet genom att lyssna på ljudfilerna och samtidigt läsa våra anteckningar om vartannat. Under bearbetningen av materialet skrev vi en sammanställning där vi sållade ut det väsentliga data för studien. Vi ansåg inte att det var nödvändigt att transkribera vår datainsamling då vi valt att ha en semistrukturerad intervju som ger möjlighet för informanterna att dela med sig av egna reflektioner utöver våra intervjufrågor, vilket resulterade i en stor mängd data som vi ansåg irrelevant för vår studie. Alla reflektioner var intressanta och av betydelse men inte alla var essentiella för vår studie vilket resulterade i att vi valt att sammanställa utvalda delar ur varje intervju. Ytterligare en anledning var att all data vi samlat in endast skulle brukas av oss som intervjuar och därför ansåg vi att den mest effektiva metoden var att analysera ljudinspelningarna och anteckningarna allteftersom vi lyssnade och läste igenom dem. Varför vi valde denna databehandlingsmetod framför transkribering var för att vi ansåg vår valda metod mer effektiv.

RESULTAT

Som framgår av tidigare forskning så spelar förskollärares barnsyn roll för hur de ser på demokrati i förskolan. I detta avsnitt kommer vi att behandla den data som vi har samlat in som vi anser relevant för studien. Våra resultat kommer att redogöras under rubrikerna: *Kan förskollärares sätt att arbeta förändras beroende på hur hen ser på barnet? Vad kan demokrati i förskolan vara? Hur yttrar sig barnets inflytande i de aktuella förskolornas verksamhet och påverkas det av förskollärares arbetssätt? Kan barnets inflytande yttra sig beroende på förskollärares arbetssätt?* Under respektive rubrik kommer vi att redovisa de medverkande förskollärares reflektioner.

I vår studie medverkar fyra förskollärare från två olika förskolor. Förskolorna är placerade i samma kommun, men i olika delar. Även sex barn har medverkat – fyra från Förskola 1 och två från Förskola 2. Förskollärarna i vår studie kommer härnäst att benämnas vid de fingerade namnen Anders, Bengt, Cissi, Disa. Barnen i sin tur kommer att benämnas som Barn 1, 2, 3, 4, 5 och 6.

Kan förskollärares sätt att arbeta förändras beroende på hur hen ser på barnet?

De resultat vi fick genom att intervjua de fyra förskollärarna visade att alla såg barnet som kompetent samt att tre av fyra uttalade en tanke om att barnsynen förändrats under den tid de varit yrkesverksamma inom förskolan. Anders säger att ”Jag kan ju säga att sedan jag började här har nog min barnsyn ändrats lite, jämfört med när jag jobbade på andra ställen.” vilket även Cissi och Disa instämde med. Bengt menade att han hade samma barnsyn som människosyn. Några av förskollärarna tyckte sig se att barnen kunde mer än vad de först hade trott. Anders säger:

Nu låter man dem mer prova själv och man själv backar kanske ett steg, men att man ändå är där med barnet och ser hur det utvecklas. De kan ju jättemycket, de har ju jättemycket med sig också. Bara man tror på dem och backar lite själv så ser man ju att de tar för sig.

Precis som Anders ser Cissi att barnet får mer utrymme att visa sin kompetens idag än längre tillbaka i tiden. Disa menar att så länge barnet ges de rätta förutsättningarna lär det sig mycket

själv. Hon säger även att förr ansåg hon sig ha ett ansvar att lära barnet saker, men att barnsynen idag är annorlunda, att barnet får ta mer plats och få chans till större självbestämmande. Sammanfattat antyder dessa resultat att oavsett vilken del av kommunen förskolan är placerad i är barnsynen relativt lika.

Vad är demokrati i förskolan?

Bengts åsikt i frågan gällande demokrati i förskolan är att han lägger stor vikt i att låta barnet komma till tals och låta dem bli lyssnade på och även Cissi ansåg detta vara viktigt. De båda förskolorna arbetade med att låta barnen få delta i olika röstningsmoment gällande aktiviteter som rör dem. Genom att låta barnen träna på att argumentera och diskutera förbereds de inför vuxenlivet och det demokratiska samhälle som råder. Anders menar att:

Demokrati är jätte viktigt, vi jobbar mycket med det. Sen betyder ju inte det att alla ska behöva göra lika utan man ska få välja själv med viss styrning från oss. Alla ser olika ut, säger olika saker, men man kan ändå alltid möta varandra. Det är så samhället kommer att vara, man tycker olika, man är olika. Jag tycker att vi jobbar och tänker demokrati. Sen kan man ju alltid bli bättre, hur det än är så är ju en annan formad, men måste ändra sig själv och hur man tänker. Jag tycker att demokrati är väldigt viktigt och vi arbetar mycket med det under olika situationer under dagen.

Både Cissi och Disa ser barnets medbestämmande och beslutstagande som en betydelsefull del i pedagogiska verksamheten. Barnen ska få vara med att ta gemensamma beslut och påverka sin vardag tillsammans med förskollärarna. Vi tolkar deras reflektioner som att barnet tillsammans med förskolläraren tar sina beslut och att barnet egentligen inte själv gör det. Cissi säger att: ”Demokrati är att man känner att man kan påverka sin vardag. Att jag kan göra det och att barnen känner att de kan göra det.” De svar vi fick från respektive förskollärare tyder på att demokratin har en mycket central roll i förskolan, att demokratin präglar hela förskolans verksamhet. Barnen fick frågan: ”Tycker ni att era förskollärare lyssnar på er?” och tre av dem svarade:

Barn 2: Man ska också få välja själv. Man får välja vilka grönsaker man vill ha. Idag är det blodpudding. Om man vill bygga en koja kan man ta de där filtarna, om man vill bygga en båt kan man ta de där plattorna.

Barn 3: Ah ganska mycket lyssnar de på oss i alla fall. Men om man vill bygga Lego eller spela spel och sånt, då går det bra.

Barn 4: Ah jag tycker samma. Det som man ska göra ... det som finns på en grupp som man vill leka med, det kan man välja.

Barnets sätt att beskriva sitt handlande gällande situationer som rör barnet själv är mer om konkreta val snarare än abstrakta likt en vuxens, så som att få välja lekmaterial och maträtt. Ur ett barns perspektiv handlar det om att få välja vid olika tillfällen vilket får barnen att känna sig delaktiga och få möjlighet att påverka sin egen situation. Barnets perspektiv handlar om att se världen och sitt eget handlande mer konkret i motsats till den vuxens perspektiv som ser ett vidare perspektiv i barnets handlande. Exempelvis att barnet får känna sig betydelsefull, vara en del av den demokratiska verksamheten och att våga lita på sig själva som en inflytelserik individ. Tre av förskollärarna ser att alla barn har samma behov, men att de har olika förutsättningar. Anders ställer sig frågorna: Vad kommer barnen från för hem? Hur ser familjesituationen ser ut? Har barnet två mammor, två pappor eller är dess förälder ensamstående? ”Barns förutsättningar kan ligga djupare än vad som syns på ytan.”, menar han. Bengt summerar sitt svar med att säga:

Alla barn har samma behov, till exempel att bli lyssnade på, få sin röst hörd, att äta, sova etc, men alla har olika förutsättningar för att få dem tillgodosedda och det är vårt jobb som förskollärare att läsa av barnen var för sig för att sedan kunna tillgodose just det barnets behov utifrån dess förutsättningar.

Cissi lägger till att hennes förskola har ett stort upptagningsområde vilket gör att verksamheten består av barn från många olika delar av kommunen, vilket resulterar i att förutsättningarna från varje barn kan skilja sig stort. Disa däremot anser att förskolan ska vara ett komplement till hemmet, precis som läroplanen (Skolverket, 2010) säger. Hon menar att det inte bör finnas några likheter platserna emellan, att ”förskolan ska ha och ge material och utmaningar som inte finns hemma.” Det behovet tror hon att barnet har under den tid hen befinner sig i förskolan.

Hur yttrar sig barnets inflytande i de aktuella förskolornas verksamhet och påverkas det av förskollärarnas arbetssätt?

Demokratin leder oss vidare till barnets inflytande i verksamheten och hur de olika förskollärarna tolkar detta. Cissis reflektioner angående vad inkludering är lyder som följer:

Det är ju att vi försöker att inkludera barnen, ge dem inflytande. Att man är öppen och observerar dem och att man också får göra aktiva val. Att man i sin grupp kan göra aktiva val, att man ser att vissa saker ska man göra allihop, vi ska till exempel gå och åka pulka. Vissa saker kan man påverka och vissa saker kan man inte påverka, så är ju livet. Vi pratar och reflekterar mycket med barnen.

Cissi menar att barnet ges möjlighet till aktiva val under dagen och de aktiva valen ger barnet chansen att få vara inkluderad men i grund och botten är det ändå förskolläraren som har makten att ge barnet det ”inflytandet”. Frågan är vad får barnet välja och vem bestämmer vad barnet får välja? Det som tydligt kan ses i intervjuerna är att alla förskollärarna säger att de ger barnen möjlighet till inflytande och initiativtagande men det som inte nämns är att det är de själva som givit barnet möjlighet till detta ”val”. Barnen får lära sig att tillsammans ta beslut och därmed förstå hur en demokratisk röstsituation ser ut och utförs. Barnen blir då införstådda i att vissa situationer i livet kan de påverka och andra inte. Genom att tillsammans med barnen ha en öppen dialog främjar det barnets kommunikationsförmåga och sätt att framföra sina åsikter. De fyra förskollärarna berättar att de tillsammans med barnen för en diskussion och förklarar för barnen vad inflytande respektive demokrati betyder och försöker göra barnen införstådda i syftet. Det som inte framgår är att barn har svårt att relatera till ordens betydelse i det stora sammanhanget alltså världen, ett barn ser världen ur dess perspektiv vilket inte är lika stort som den vuxnas då barnet ännu inte har den erfarenheten. Likt Cissi i citatet ovan ansåg alla fyra förskollärare att barnet ska få möjlighet att ta plats, bli lyssnade på samt få möjlighet att välja fri aktivitet. Ett av de barn som vi intervjuade fick frågan om hen har fått bestämma någonting själv på förskolan under dagen och gav som svar:

Nej det har vi inte, det får vi aldrig. Nästan ingenting. Förskollärarna bestämmer att vi ska gå ut, äta frukt, äta mat, gå in och sådant där. Om vi kommer på någon lek som alla vill leka så kan vi leka den, annars kan vi rösta.

Vi tolkar detta som att barnet upplever att verksamhetens fasta rutiner, så som mat, samling och utelek, tar fokus ifrån den övriga tid som är tillägnad barnets egna inflytande. Vidare menar Anders att dagens förskola inte längre handlar om barnpassning utan att låta barnen ta för sig och att vi som förskollärare ska finnas till hands som vägledare. Till exempel är det vårt ansvar att introducera barnen för nya moment och aktiviteter för att sedan ge barnet chans till att själva ta initiativ. Med det menar Anders att barnen måste få utsättas för nya intryck och upplevelser för att skapa sig erfarenheter och nästa gång våga välja själv. Till exempel beskriver han att barnen introduceras för de olika stationerna på förskolan och hur de därefter får chansen att göra det egna valet av aktivitet. För att detta ska kunna ske krävs att barnet uppmärksammas av förskolläraren och att förskolläraren har skapat sig en uppfattning och god relation till barnet vilket i sin tur bidrar till att barnet kan få undersöka och utforska till viss del på egen hand. Anders berättar att han tycker att det kan vara svårt att hinna se och möta alla barn varje dag, men att det arbetssätt som han och hans arbetslag tillämpar grundar sig på en överenskommelse om att se alla barn dagligen, om inte av Anders så av någon av hans kollegor. En av de metoder som förskollärarna på Förskola 1 använder sig av för att underlätta detta är att varje förskollärare har ett antal ansvarsbarn att se och möta varje dag. Anders beskriver ytterligare en metod som de använder sig av för att försäkra sig om att alla barn blir sedda. Den går ut på att regelbundet dokumentera och observera det enskilda barnet och därigenom upptäcka de barn som eventuellt "slinker undan" i vanliga fall. Metoderna observation och dokumentation används även flitigt på Förskola 2 där Cissi och Disa arbetar. Anders tillägger att det handlar om att ha en god kommunikation vårdnadshavare och förskollärare emellan för att där upptäcka eventuella förutsättningar och behov som barnet har i och med att vårdnadshavaren har en större insikt om sitt egna barn. Bengt instämmer med Anders angående reflektioner och dokumentationer. Han menar att det är ett effektivt sätt att se mönster, avvikelser och personlig utveckling hos barnet som annars kan vara svåra att upptäcka. Detta tolkar vi som att gruppdynamiken i arbetslaget är lika viktig att sträva efter som barngruppens atmosfär. På samma vis som barngruppen observeras, utvärderas och reflekteras över så är det lika viktigt att utvärdera sig själv och tillsammans med sitt arbetslag. Den känsla och det arbetssätt du som förskollärare har präglar i sin tur barngruppen.

ANALYS

I vår analysdel kommer vi föra en diskussion gällande vårt val av metod samt de resultat som vår studie har gett med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställning. Vidare redovisar vi en sammanfattning av vår analys och vårt resultat. Avslutningsvis kommer vi att lyfta frågan om vidare forskning.

Granskning av metod

I denna kvalitativa studie har vi använt oss av semistrukturerade intervjuer. Denna metod valdes för att ge informanterna möjlighet att fritt diskutera kring de frågor vi ställde. Justesen och Mik-Meyer (2011) menar att denna typ av intervjumetod ger informanten utrymme att öppet resonera vilket i sin tur kan leda samtalet in på oanade och tänkvärda ämnen. Behandling av en kvalitativ studies insamlade material, i jämförelse med en kvantitativ, tolkas istället för att räknas och behandlas. Som vi tidigare nämnt är syftet med vår studie att belysa barnets inflytande i förskolans samt undersöka om det demokratiska förhållningssätt som läroplanen (Skolverket, 2010) kräver visar sig i verksamheten. Vi ställde oss frågan ”Kan barnets inflytande i förskolan påverkas beroende på hur förskolläraren förhåller sig till sin barnsyn?” I resultatet av vår studie återfinns informanternas svar på våra intervjufrågor samt deras egna reflektioner. Frågorna som ställdes till förskollärarna anser vi vara relevanta i proportion till vårt syfte (se Bilaga 4). Dock bedömer vi i efterhand att en grundligare undersökning i ämnet hade varit intressant. I så fall hade valet av informanter sett annorlunda ut, till exempel hade en eller flera förskolechefer och någon ansvarig inom kommunen kunnat tillfrågas utöver de förskollärare vi intervjuat. Vår uppfattning av vårt tillvägagångssätt är att vi kände oss väl förberedda inför de planerade besöken på de två förskolorna. Vi kände att vi hade en bra dialog oss, barn och förskollärare emellan, där vi bland annat gav dem information i form av Missiv, fullmakter för både förskolechef och barn samt våra intervjufrågor (se Bilaga 1, 2, 3, 4). Vi tolkade det som att alla de inblandade på Förskola 1 kände sig trygga med situationen och var väl förberedda inför respektive intervju. De medverkande på Förskola 2 hade inte haft möjlighet att förbereda sig på samma sätt i och med att Missiv och intervjufrågor skickades ut relativt tätt inpå datumet för intervjuerna. Detta på grund av återbudet från den förskola där vi först bokade intervjuer och en snabb ombokning av träff skedde. De medverkande barnen på Förskola 1 hade i förväg fått information om vårt besök och blivit tillfrågade om intresse för medverkan, något

som Förskola 2 inte hade gjort. Vid vårt möte med barnen upplevde vi att de var entusiastiska inför intervjumomenten. Den första av de tre frågor (se Bilaga 4) vi valde att ställa under intervjuerna tillsammans med barnen var menad att öppna upp för samtal och ge barnen möjlighet att få dela med sig av någonting som vi trodde skulle vara intressant för dem att prata om (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2000). Därefter smalnade vi av med ytterligare en fråga och avslutade med frågan för det tänkta syftet. Några förbättringar att ha i åtanke vid eventuell upprepning av undersökningsmetod kan vara att utöka frågorna samt antalet förskolor i kommunen för att få en större spridning av resultatet. Uppläggningsen av frågorna kändes bra, men det som kan förbättras är följdfrågorna samt att Fråga 3 och 4 kunde ha komprimerats till en och samma fråga då de gav liknande utfall. Känslan vi fick vid besöket av Förskola 2 var att en stunds umgänge med barnen innan intervjuerna alternativt att barnen hade fått information om vårt besök innan hade kunnat ge intervjun ett mer utförligt resultat.

Resultatanalys

Syftet med vår studie var att intervjua förskollärare och barn för att se hur barnets inflytande yttrar sig i verksamheten samt hur det demokratiska förhållningssätt som läroplanen (Skolverket, 2010) kräver ter sig. Syftet var även att belysa respektive förskollärares syn på barnet för att sedan undersöka huruvida det finns likheter och olikheter med deras arbetssätt gentemot de olika teorier som vi har redovisat. Vi uppfattar att de förskollärare vi intervjuat var väl medvetna, reflekterande och analyserande över sitt sätt att arbeta med barnen, i likhet med Wennerström och Smeds (2008). De flesta av de förskollärare vi har intervjuat anser att barnets inflytande kan yttra sig på flera olika vis i vardagen, något som läroplanen (Skolverket, 2010) menar är förskollärares ansvar att eftersträva för att i sin tur ge barnet rätt till sitt demokratiska inflytande. Vi tolkar det som att de förskollärare som vi besökte antydde att förskolans form har förändrats och så även arbetssättet i den. Förr ansågs förskollärarnas fokus ligga mer på barnets omsorg (Skolöverstyrelsen, 1983) till skillnad från idag då fokus ligger till större del på barnets kunskapsutveckling samt demokratiska delaktighet, vilket ger barnet inflytande (Skolverket, 2010).

Barnsyn

I och med vår studie uppfattar vi det som att förskollärares barnsyn präglar hans arbete med barnet. Wennerström och Smeds (2008) tolkar Montessoris sätt att se på barnet arbetar alla de

fyra förskollärarna utifrån synsättet att barnet är kompetent och initiativtagande. Vi tolkar det som att Montessori (1946) anser att barnet har en stor vilja att upptäcka och prova sig fram för att lära sig att förstå sig själv och sin omvärld. Vi finner likheter Montessori och de övriga förskollärarna emellan angående barns självbestämmande, det vill säga att barnet idag ska få förutsättningarna att välja själva. Trots att förskolläraren anser att barnet får vara självbestämmande är det alltid förskolläraren som tagit de grundläggande beslutet att tillåta barnet att ”välja själv”. Den forskning som Lindahl (2006) bedrivit gällande barnets första levnadsår – den period då barnet är som mest öppen och lärorik trots sin unga ålder – överensstämmer med Bengts barnsyn som han menar är densamma som hans människosyn.

Demokrati

Studiens resultat rörande demokrati skiljer sig inte avsevärt mycket från Ekelunds (2011) sätt att se på samma begrepp – att låta förskolans verksamhet grundas i barnets intresse, att arbeta utifrån barnets egna villkor samt att låta barnet få så många olika valmöjligheter som möjligt. Denna syn tolkar vi som att den återfinns hos de förskollärare som vi mött. Alla fyra gav uttryck för att barnet ska lyssnas på, att det ska få sin röst hörd, få komma till tals, ha möjlighet att påverka samt välja själv på ett eller annat sätt. I och med detta handlar det om att arbeta ur ett barns perspektiv (Ekelund, 2011). Dock kan vi även här ana att förskollärarna inte ser hur barnet tillåts att komma till tals, bli lyssnat på, att använda en särskild leksak eller lokal samt att få möjlighet att vara med och påverka. Verktyg för att medvetandegöra detta kan vara att se barnets livssituation, att föra en dialog med barnet, tillgodose dess behov samt förstå sin maktsituation som förskollärare. Arnér och Tellgren (2006) beskriver skillnaden mellan begreppen barns perspektiv respektive barnperspektiv vilka kan vara svåra att särskilja. Ett barns perspektiv handlar om hur barnet själv tolkar sin omvärld medan ett barnperspektiv handlar om hur den vuxne tolkar barnets värld och ser till barnets intresse. För ett fördelaktigt samspel barn och förskollärare emellan kan det vara vinnande att förstå varandras perspektiv eftersom de två perspektiven skiljer sig från varandra (Arnér, 2009). Några av förskollärarna gav ett tydligt exempel på sätt att försöka förstå barnets perspektiv. Bland annat genom att observera barngruppen samt det enskilda barnet under en längre period. Detta för att upptäcka vad barnen pratade om, vilka de lekte med, vad de lekte med samt var deras intresse låg för att på så vis kunna utforma grupper och aktiviteter utefter barnens förutsättningar och behov.

Förutsättningar och behov

Vi finner likheter mellan Granbergs (1998) och Bengts sätt att se på barnets olika förutsättningar och behov. Granberg (1998) anser att barn utvecklas i olika takt och att det är förskollärarens ansvar att se till varje barns förutsättningar och att tillgodose dem för att varje barn ska känna demokratisk delaktighet och inflytande. Genom att bygga upp en ömsesidig relation alla berörda parter emellan kan förskolläraren grundligare lära känna barnet och skapa en värld där barnet kan vidareutvecklas och stimuleras (Smidt, 2010). I likhet med detta menar Bengt att alla barn har samma behov, men olika förutsättningar samt att ansvaret ligger hos förskolläraren att ta hänsyn till dessa. Flera av förskollärarna resonerade på liknande sätt och så även vi. Varje barn är unikt. Piagets (2008) sätt att se på barnet överensstämmer med Anders, Cissi och Disas, det vill säga att de alla fyra anser att barnets utveckling främjas av att bli sett och uppmuntrat. Genom observationer och dokumentationer anser de tre förskollärarna att barnets utveckling tydliggörs. Enligt Piaget (2008) bör barnets egna initiativ belysas och även dess intellektuella utveckling vilket kan göras bland annat genom dokumentation. Även Bengt instämmer om detta då han anser att dokumentation är ett viktigt verktyg i deras verksamhet för att kunna se avvikelser, mönster och individuell utveckling hos barnet och arbetsgruppen.

Inflytande

Då barnets inflytande är den centrala delen i vår studie anser vi att intresset för barnet och dess roll i förskolan är betydelsefull. Enligt Läroplan för förskolan Lpfö 98 (Skolverket, 2010) har förskolläraren ett ansvar för att varje barn ska få möjlighet att känna inflytande. Även om förskolläraren själv anser att barnet har ett eget inflytande behöver det inte betyda att barnet känner eller förstår det. Vi såg exempel på detta under vår intervju med ett av barnen där svaret blev att hen nästan aldrig får bestämma någonting själv. Detta tolkar vi å ena sidan som att förskolläraren inte har tydliggjort för barnet vad inflytande och demokrati innebär och å andra sidan som att barnet själv inte förstår att det har inflytande och påverka sina val de gånger det faktiskt har haft inflytande. Ett tydligt exempel är vid matstunder där tidpunkten för lunchen kan vara förutbestämd, men där valet av till exempel grönsaker är upp till barnet att själv välja. Graden av inflytande kan alltid variera och det är upp till förskollärarna att skapa en god balans mellan rutiner och barnets fria val. Förskollärares ambition är att låta barnet känna att det har inflytande medan vår uppfattning är den att trots förskollärarnas goda ambitioner och arbete får barnet inte den fulla makten att bestämma själv. Som vi tidigare har nämnt är en god balans

rutiner och fria val emellan av stor vikt vilket ställer krav på förskolläraren att förstå sin egen maktposition.

Egna reflektioner av analys/resultat

Det vi kan se i vårt resultat är att båda förskolorna arbetar med avsikt att främja barnets inflytande samt arbeta utifrån ett demokratiskt förhållningssätt. Syftet med vår studie var att förstå hur barnets inflytande i verksamheten visar sig samt få ta del av förskollärarnas och barnens reflektioner i ämnet. Det vi har upplevt är att förskollärarna är ambitiösa, följer läroplanen (Skolverket, 2010), observerar samt dokumenterar barnen för att få så mycket information och breda perspektiv som möjligt angående barnets sätt att se på världen. Dock reagerade vi på svaren från barnintervjuerna, att de reflektioner som förskollärarna hade angående att barnen hade stort inflytande dementerades av ett utav barnen genom att ge svaret ”det får vi aldrig, nästan ingenting” angående eget bestämmande över vardagliga situationer i förskolan. Trots att förskollärarna tydligt har förklarat för barnen vad demokrati och självbestämmande är så råder det ändå vissa tvivel om barnens förståelse för innebörden. Vi tror att detta kan ha att göra med att vuxnas maktposition och sätt att framföra normer och regler i förskolan. Vi tror att regler, riktlinjer och uppmaningar oftare förklaras och till och med visas än att den fria viljan uppmuntras och tydliggörs. Barnen blir därmed inte medvetna om sitt inflytande, sitt eget initiativtagande och alla de fria val som barnet faktiskt gör under dagen. Å ena sidan är den fria viljan något som idag eftersträvas inom många områden, i detta fall förskolan. Å andra sidan lever vi i en värld och ett samhälle där maktpyramiden ser ut så att vi alla har någon eller något över oss i form av till exempel en regering, ett styrdokument eller en förskolechef. Barnet har sin makt som styrs av förskollärarens makt som i sin tur styrs av en förskolechef samt styrdokument som avslutningsvis är satta av Sveriges regering. Ambitionen är att låta barnet få ha en fri vilja men krav och normer sätter gränser för hur mycket utrymme den enskilda individens fria vilja får ta. Av denna studie kan förskolläraren dra nytta i förståelsen för sin egen maktposition inför barnet och därmed förstå hur inflytande yttrar sig ur ett barns perspektiv och ur en vuxens. Även hur sambandet mellan begreppen demokrati och inflytande är en central del i förskolans verksamhet. Förskolläraren kan även bli medveten om sin egen barnsyn kontra sitt sätt att arbeta pedagogiskt och vice versa. Vårt syfte med denna studie var att undersöka hur barnets inflytande yttrar sig i förskolans verksamhet. De slutsatser vi drar utifrån vårt resultat är att barnets sätt att få inflytande i verksamheten handlar om att ha

den möjligheten till att göra konkreta val av till exempel lekar, leksaker, maträtter och kompisar men att det trots detta sitter rotat i barnet att be förskolläraren om lov.

Vidare forskning

Tack vare vår studie har ett intresse väcks inför frågan om hur barnet blir sett, känner sig sett och hur det i sin tur yttrar sig i verksamheten? Frågan om maktbalansen människor emellan i allmänhet och mellan barnet och förskolläraren i synnerhet skapade en lång diskussion hos oss och hade varit av intresse att forska vidare i. En jämförelse mellan dagens och morgondagens styrdokument hade även varit intressant att göra i framtiden, på liknande vis som studiens jämförelse mellan dagens och gårdagens för att se om det pedagogiska tillvägagångssättet och förhållningssättet förändrats något?

REFERENSER

- Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan - en fråga om demokrati*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Arnér, E., & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna - att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Brodin, J., & Lindstrand, P. (2010). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Doverborg, E., & Pramling Samuelsson, I. (2000). *Att förstå barns tankar*. Stockholm: Liber AB.
- Ekelund, G. (2011). *Jakten på demokrati i förskolan*. Malmö: Sveriges Utbildningsradio AB.
- Ekelund, G., & Dahlöf, A. (2009). *Skarpa lägen*. Vällingby: Författarna och Sveriges Utbildningsradio AB.
- Eriksson, L. T., & Wiedersheim-Paul, F. (1991). *Att utreda, forska och rapportera*. Malmö: Liber ekonomi/Almqvist & Wiksell.
- Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun: Tekniker och genomförande*. Lund: Studentlitteratur.
- Granberg, A. (1998). *Förskoleboken*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB.
- Johansen, B. A., Rathe, A. L., & Rathe, J. (1997). *Möjligheternas barn i möjligheternas skola. En pedagogisk profil - från idé till verklighet*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB.
- Justesen, L., & Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur .
- Lindahl, M. (2006). Children's Right To Democratic Upbringings . *International Journal of Early Childhood*, 15.
- Lindblad, I.-B. (1998). *Uppsatsarbete - en kreativ process*. Lund: Studentlitteratur.
- McKenna, D. E. (2010). Documenting Development and Pedagogy in the Swedish Preschool: The Portfolio as a Vehicle for Reflection, Learning, and Democracy. 24.
- Montessori, M. (1946). *Att bli en människa & utbildning för en ny värld*. Jönköping: SEMINARIUM Utbildning & Förlag AB.
- Montessori, M. (1948). *Upptäck barnet!* Jönköping: SEMINARIUM Utbildning & Förlag AB.
- Nyberg, R., & (red.), A. T. (2012). *Skriv vetenskapliga uppsatser, examensarbeten och avhandlingar*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Piaget, J. (2008). *Barnets själsliga utveckling*. Falun: Norstedts Akademiska Förlag .

- Sheridan, S., Williams, P., Sandberg, A., & Vuorinen, T. (2011). Preschool teaching in Sweden – a profession in change. 23.
- Skolöverstyrelsen. (1983). *Läroplan för grundskolan. Kommentarmaterial. Förskola och skola samverkar*. Stockholm: LiberLäromedel/Utbildningsförlag.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98, reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2010). *Perspektiv på barndom och barns lärande: en kunskapsöversikt om lärande i förskolan och grundskolans tidigare år*. Stockholm: Skolverket.
- Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Socialstyrelsen. (2006). *Grundbok - barns behov i centrum (BBIC)*. Socialstyrelsen.
- Tetzchner, S. v. (2005). *Utvecklingspsykologi: barn- och ungdomsåren*. Lund: Studentlitteratur.
- Tholin, K. R., & Jansen, T. T. (2012). Something to talk about: does the language use of pre-school teachers invite children to participate in democratic conversation? *European Early Childhood Education Research Journal*, 12.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vygotskij, L. S. (1934). *Tänkande och språk*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB .
- Wennerström, K. S., & Smeds, M. B. (2008). *Montessoripedagogik i förskola och skola*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

BILAGA 1

Missiv

Hej! Tack för att vi får komma och besöka er förskola. Vi tänkte härmed informera er om avsikten med vår uppsats samt bifoga *fullmakter*, *intervjufrågor* och *samtyckesformulär*. Om det finns möjlighet för er skulle vi uppskatta om ni delar ut fullmakterna till respektive deltagande barn och dess vårdnadshavare. Vi är mycket tacksamma om ni vill välja ut 2-4 av de barn som vill medverka. Anledningen till det är för att vi anser att ni har stor kännedom om vilka barn som skulle tycka att det vore roligt att delta. Avsikten med vår uppsats är att undersöka hur barns inflytande i förskolan yttrar sig. Läroplanen beskriver hur förskolan ska arbeta utifrån ett demokratiskt arbetssätt och det vi vill undersöka är hur förskolor idag arbetar praktiskt med detta.

Vi vill tydliggöra för er att dessa intervjuer är helt frivilliga och att alla deltagare får avbryta precis när de vill, att vi ansvarar för er anonymitet, att allt insamlat material kommer att behandlas konfidentiellt (endast vi, ni och vår handledare vid Högskolan i Gävle kommer att få ta del av det) samt att vi under intervjuens gång kommer att använda oss av ljudupptagning efter samtycke med er.

Handledare

Fil. dr Elisabet Hedlund

Mail: ehd@hig.se

Datum Medverkandes underskrifter

Namnförtydligande

TID: ?

DATUM: ?

PLATS: ?

Med vänliga hälsningar

Jonna McManus

Hanna Waller Thorngren

pfk08jms@student.hig.se

plu10hwn@student.hig.se

Förskolläraryrket, Högskolan i Gävle – HT13

Fullmakt

Underskrift av student vid Högskolan i Gävle

- Vi lovar att inte visa/eller göra vårt material tillgängligt för någon annan än oss själva, er och vår handledare vid Högskolan i Gävle ht-13.

Datum Underskrift

Namnförtydligande samt e-mailadress.

Underskrift rektor

- Jag godkänner att studenterna ovan i förskolans lokaler spelar in ett kortare ljudklipp som underlag för examensarbete vid Högskolan i Gävle ht-13. Detta under förutsättning att materialet endast görs tillgängligt för uppsatsskrivare, informanter samt handledare.

Datum Underskrift

Namnförtydligande

Fullmakt

Underskrift av student vid Högskolan i Gävle

- Vi kommer inte att sprida vårt material till någon annan än oss själva, de personer som deltar samt vår handledare vid Högskolan i Gävle ht-13. Vi kommer inte att använda det för något annat syfte än som underlag i vår uppsats.

Datum Underskrift

Namnförtydligande samt e-postadress.

Underskrift vårdnadshavare

- Vi tillåter att mitt barn får förekomma under ljudinspelning som en del av underlaget till er uppsats vid Högskolan i Gävle ht-13. Detta under förutsättning att materialet endast görs tillgängligt för er, oss samt er handledare.

Barnets för och efternamn:

Datum Underskrift av barn/elev/förälder/föräldrar
(Målsmans underskrift om medverkande är under 18 år)

Namnförtydligande

BILAGA 4

Intervjufrågor

FRÅGOR TILL BARNEN:

- 1) Kan du berätta för oss vad du har gjort här på förskolan idag?
- 2) Fick du vara med och bestämma någonting idag?
- 3) Tycker du att dina förskollärare lyssnar på dig?

FRÅGOR TILL FÖRSKOLLÄRARNA:

- 1) Hur ser du på barnet? (Vad är din barnsyn?)
- 2) Vad är demokrati i förskolan för dig?
- 3) Hur yttrar sig barnens inflytande i er verksamhet?
- 4) Hur arbetar ni för att barnen ska få inflytande i er verksamhet?
- 5) Vilka olika förutsättningar/behov tror ni att barnen kan bära med sig?
- 6) Hur arbetar ni rent konkret för att tillgodose och möta ALLA barns förutsättningar/behov?

BILAGA 5

Utsållat material grundat på våra intervjuer.

FÖRSKOLA 1: INTERVJU – FÖRSKOLLÄRARE ANDERS OCH BENGT

Fråga 1:

Hur ser du på barnet? (Vad är din barnsyn?)

Anders: Sedan jag började här har min barnsyn ändrats. Små barn kan mer än vad man tror. Låter barnen ta för sig mer. Hjälpte barnen mer på andra ställen, här låter man barnen prova själv. Tror på dem, backar själv. Lär sig mycket av varandra. Stora barn inspirerar mindre barn. Mer fokus på omsorg förr.

Bengt: Jag ser på barnen som kompetenta. Jag har samma barnsyn som människosyn.

Fråga 2:

Vad är demokrati i förskolan för dig?

Anders: Vi jobbar mycket med det. Alla ska inte behöva göra lika utan man ska få välja själv med viss styrning från oss. Lär sig att lyssna. Alla ser olika ut, säger olika saker, men man kan ändå alltid möta varandra. Som samhället ser ut. ”Jobbar och tänker demokrati.” Jobba mycket med sig själv. Demokrati är väldigt viktigt. Arbetar mycket med demokrati under olika situationer under dagen.

Bengt: Att låta alla barn komma till tals och bli lyssnade på. Att barnen får möjlighet att få vara med att rösta och ta olika beslut tillsammans och att de får förståelse för att det inte alltid är deras röst som blir vald utan att majoritetens val gäller.

Fråga 3:

Hur yttrar sig barns inflytande i er verksamhet?

Anders: Vi observerar och ser vad barnen är intresserade av för att kunna vara flexibla och ändra det man har planerat om barnen visar intresse för något annat. Eller låta intressena svalna för att sedan ta upp det igen om barnen visar intresse för det igen efter en tid.

Bengt: Vi lät till exempel barnen bestämma aktivitet utifrån den bok som just för tillfället är aktuell på förskolan. Vi lät barnen få välja en bild ur boken och sedan låta dem berätta vad de

får lust att göra då de ser bilden. Barnens tanke om bilden blir handling. På förmiddagen har förskolan bestämda basgrupper med bestämda aktiviteter som introduceras för barnen. På eftermiddagen får barnen själva välja vad de vill göra, till exempel bygg, utelek eller ateljé. Detta för att ge barnen introduktion för nya platser och aktiviteter och samtidigt låta barnens inflytande få styra i slutänden.

Fråga 4:

Hur arbetar ni för att barnen ska få inflytande i er verksamhet?

Anders: Se svar ovan.

Bengt: Se svar ovan.

Fråga 5:

Vilka olika förutsättningar/behov tror du att barn kan bära med sig?

Anders: Alla barn är helt olika. Följa med barn i utvecklingen med hjälp av dokumentation. Läsa av barnen. Bra, tråkiga, jobbiga saker. Allt eftersom. Vad kommer de från för hem? Hur ser familjesituationen ut? Mamma + mamma, ensamstående till exempel. Barns förutsättningar kan ligga djupare än vad som syns på ytan. Till exempel familjer med god ekonomi är kanske inte alltid de som har det lättast/bäst hemma. Jobba med sig själv.

Bengt: Alla barn har samma behov, t ex att bli lyssnade på, få sin röst hörd, att äta, sova och så vidare, men alla har olika förutsättningar för att få dem tillgodosedda och det är vårt jobb som förskollärare att läsa av barnen var för sig för att kunna tillgodose just det barnets behov utifrån dess förutsättningar.

Fråga 6:

Hur arbetar ni rent konkret för att tillgodose och möta ALLA barns förutsättningar/behov?

Anders: Svårt att hinna möta alla barn, men det är viktigt att möta några varje dag. Även om inte jag möter alla barn varje dag så försöker min kollega de som jag kanske har missat idag. Genom dokumentation kan man upptäcka barn som lätt ”slinker undan”. Lyssna på vad barnen vill. Lyssna på föräldrarna för att höra vad barnen har för olika beteenden och behov som förskollärarna bör ha i åtanke. Lära barnen att byta och låna av varandra genom att teckna ”byta” och ”låna”, genom det lär sig barnen vad demokrati är.

Bengt: Utnyttjar dokumentationstiden, reflektionsstunder med både kollegor och barn, gör uppföljningar av tidigare dokumentationer för att se ”mönster”, avvikelser eller personlig utveckling hos barn.

FÖRSKOLA 1: INTERVJU – BARN 1 & 2

Fråga 1:

Kan ni berätta vad ni har gjort idag på förskolan?

1: Jag har varit ute och lekt i sandlådan. Vi lekte fyfancykel. SS sa så, men jag sa inte det.

2: Jag har faktiskt varit inne på Gul och lekt mamma, pappa, barn. Med kompisar.

Fråga 2:

Fick du vara med och bestämma någonting idag?

1: Lekte med SS. Cyklade.

2: TT och jag lekte. Jag och TT bestämde. Ingen kom och frågade om de fick vara med och leka. De fick om de ville.

Fråga 3:

Tycker ni att era förskollärare lyssnar på er?

1: Blodpudding tycker inte jag om!

2: Man ska också få välja själv. Man får välja vilka grönsaker man vill ha. Idag är det blodpudding. Om man vill bygga en koja kan man ta de där filtarna, om man vill bygga en båt kan man ta de där plattorna...

FÖRSKOLA 1: INTERVJU – BARN 3 & 4

Fråga 1:

Kan ni berätta vad ni har gjort idag på förskolan?

3: Jag har varit ute och lekt och det var inte så kul i mitten för då slängde Sixten sand och det kom i mina ögon och jag har lite kvar så det är lite gnuggigt här. Vi låtsades att det var godis.

4: Jag har lekt jaga. Med Noa och Wille. Jag blev jagad. Bestämde det själv.

Fråga 2:**Fick du vara med och bestämma någonting idag?**

3: Nej det har vi inte, det får vi aldrig. Nästan ingenting. Förskollärarna bestämmer att vi ska gå ut, äta frukt, äta mat, gå in och sånt där. Om vi kommer på nån lek som alla vill leka så kan vi leka den, annars kan vi rösta.

4: Nä. Om det är springlek så måste vi gå ut. Vi får välja att gå ut.

Fråga 3:**Tycker ni att era förskollärare lyssnar på er?**

3: Ah ganska mycket lyssnar de på oss i alla fall. Men om man vill bygga Lego eller spela spel och sådant, då går det bra.

4: Ah jag tycker samma. Det som man ska göra...det som finns på en grupp som man vill leka med, det kan man välja.

FÖRSKOLA 2: INTERVJU – FÖRSKOLLÄRARE CISSI OCH DISA**Fråga 1:****Hur ser du på barnet? (Barnsyn)**

Cissi: Den lyfts hela tiden. Jag jobbar utifrån det kompetenta barnet. Barn är duktiga och kompetenta. Min barnsyn har förändrats under de 28 år jag har jobbat. Det har kanske inte så mycket med oss pedagoger att göra utan mer med de direktiv vi får att vi ska göra. Oändligt mycket klokare och smartare än vad man tyckte för tio år sen. Det kanske man tyckte då med men nuförtiden har barnen en större chans att visa det på något sätt. Observerar, tittar vilka de leker/pratar med, intressen. Delar sen in i grupper. Ca 20-25 barn i varje grupp. Styr utifrån vilka de leker med, pratar om, intressen mm. Förr; lyssnade inte in barnen, har inte fått vara med och styra. Kan se slappt ut när vi sitter på en stock och observerar. Men vi kan motivera varför vi sitter där, vi observerar hela tiden, vi ska inte göra någonting annat. Vi är där för barnen. Vi ser på barnet som duktiga individer som ska inflytande och kunna påverka sin vardag. Ett år skulle man ha inriktningar, det var ingen som brydde sig om vad ungarna tyckte. Då skulle alla göra lika. I och med att hela arbetssättet ändrats så har ju även min barnsyn ändrats, det är ju inte alls likadant som när jag gick ut '85.

Disa: Den har förändrats inte bara genom yttre påverkan, alltså sådant man har läst sig till. Den har förändrat min syn på barnet. Jag kände att jag hade ansvar för att lära dem saker, men de lär sig ju själva. De är så otroligt kompetenta när man ger dem förutsättningar för det. Jag ser dem som kompetenta människor utifrån sin egen förmåga.

Fråga 2:

Vad är demokrati i förskolan för dig?

Cissi: Demokrati tycker jag är delvis medbestämmande som alla har, både pedagoger och barn ska ha det. Det kan ju vara olika saker hos oss och hos barnen, men att vi tar gemensamma beslut med barnen. Det tycker jag är viktigt, att de får vara med och påverka. Demokrati är att man känner att man kan påverka sin vardag. Att jag kan göra det och att barnen känner att de kan göra det. Att barnen kan vara med och bestämma att ”idag vill jag inte gå till biblioteket” och då behöver man inte göra det. Vi röstar när vi har gruppaktiviteter, t ex vad man ska döpa gruppen till. Den som får mest röster vinner och barnen accepterar det. Viktigt att alla barn har en röst, blir hörda och att man berättar på ett vänligt sätt varför deras röst inte blev vald just denna gång, men att man t ex kan läsa det barnets bok dagen efter.

Disa: Samma som överhuvudtaget, alla är lika mycket värda. Alla ska ha samma rätt att påverka. Man ska också ha rätt att påverka sin arbetssituation, den delen av jobbet som också är viktigt som man kanske inte tänker på så mycket. Den delen som inte är med barnen. Allas chans att kunna påverka sin situation, allt det man vill göra som barn. Inte bara sättas in i ett fack, ”nu är det såhär här”.

Fråga 3:

Hur yttrar sig barns inflytande i er verksamhet?

Cissi: Inkludera barnen, ge dem inflytande. Att man i sin grupp får en röst, göra ett val. Vissa saker kan man påverka och vissa saker kan man inte påverka, men så är ju livet. Vi pratar och reflekterar mycket med barnet.

Fråga 4:

Hur arbetar ni för att barnen ska få inflytande i er verksamhet?

Disa: Vi arbetar för att allt material ska finnas tillgängligt, inom givna ramar. Vi försöker att introducera barnen så att de vet hur de ska handskas med saker, t ex limpistolerna. Givna tydliga regler, introducerade miljöer. Då är ju inflytandet liksom bara ... där.

Fråga 5:**Vilka olika förutsättningar/behov tror du att barn kan bära med sig?**

Cissi: Alla har ju olika förutsättningar. Vi har ju ett ganska stort upptagningsområde här på förskolan, barn från olika delar av kommunen har olika förutsättningar.

Disa: Jag tycker att förskolan är ett komplement till hemmet och därför tycker jag inte att man ska ha en hemlik miljö i förskolan. Förskolan ska ha och ge material och utmaningar som inte finns hemma. Det behovet tror jag barnet har när de kommer till förskolan.

Fråga 6:**Hur arbetar ni rent konkret för att tillgodose och möta ALLA barns förutsättningar/behov?**

Cissi: Observerar barnen. Det har visat sig vara ganska bra. Vi lär känna barnen riktigt. För att kunna göra ett bra jobb med dem så måste vi känna dem riktigt. Ansvarsbarn. Cirka sex stycken per pedagog. Måste lyssna in barnen och föräldrarna, de är jätteviktiga. Man måste ha ett förtroende för föräldrarna för att kunna göra ett bra jobb med barnen. Vi är här de här timmarna för barnet och delvis familjen.

Disa: Vi försöker att se förskolan som ett komplement till hemmet och ge barnen sånt som de inte har hemma.

FÖRSKOLA 1: INTERVJU – BARN 5 & 6**Fråga 1:****Kan ni berätta vad ni har gjort idag på förskolan?**

5: Lekt katt. Människa. Vi har inte lekt med varandra.

6: Katt.

Fråga 2:**Fick du vara med och bestämma någonting idag?**

5: Det var vi som bestämde. Jag lekte med W, A, B och M.

6: Både och. Jag lekte med M och J. Men vi lekte inte tillsammans.

Fråga 3:

Tycker ni att era förskollärare lyssnar på er?

5: Mm. På allting. Inte å slåss.